

Negyedik díjazott

MOÓR GYULA

emberközpontú jogfilozófiája és jogi ethosza

MAGYAR ÖRÖKSÉG

A XX. század tragikus sorsfordító eseményei aligha kíméltek bárkit is, aki komolyan vette hivatását, s hivatásában a közért, népéért kívánt áldozni. A zsarnokság felőrli, az igaztalanság letaglózza azt, aki az értékek s e világunk materiális zsarolásainak konfliktusában végső eligazítóul a szellemet választja.

A brassói evangélikus főesperesi családban felnőtt Moór Gyula kolozsvári egyetemi évei egybeesnek az első világháborúval. Élettapasztalatra tűzéségi önkéntesként tesz szert a fronton. Mestere, majd atyai barátja, Somló Bódog a jogfilozófia és jogszociológia hazai és nemzetközi úttörője. A progresszív liberális köröktől itthon egykor messze hangzóan ünnepelt Somló Bódog ekkor éli át élete csődjét. Egykori elvtársai, kik valaha vállukon hordozták, saját eszméiktől megittasulva immár őszirózsás győzelmeken munkálkodnak, Somló azonban szeretett Erdélyét félti. A jog pozitivitásába, a tények uralhatóságába, a szociologikum és a ráció egymásra találásába vetett büszke hite összeomlik. Régmúlt klasszikusokhoz — platonai ideákhoz, ágostoni elvagyódáshoz, szent tamási kemény realizmushoz — menekül; a házsongárdi temetőben lesz öngyilkos; maradék vagyonát a Területvédő Ligára hagyja. Somló nagyszerű könyvtárával együtt ez a hagyaték az, ami dr. vitéz Moór Gyulát indítani fogja szegedi professzori pályáján.

Ott indul, ahol Somló abbahagyta. Somló német—angol-amerikai orientációjával szemben német—francia--olasz irányban tájékozódik. Igényesen, mint mestere, a legnagyobbakkal veszi fel a kapcsolatot. Az azóta is meghatározó kontinentális európai elméleti jogmagyarázat, az ún. bécsi iskola szellemi társa és bírálója egyidejűleg. Az alapító Hans Kelsennel

együttgondolkodóként kiindulópontul elfogadja a jogban a normatív legyen-tételezéseknek a lét tényeitől különválasztását, ugyanakkor kritikusként már sem az értékrelativizmus, sem az értékek visszavezetése csupasz formaiságokra (pl. az igazságosságnak pusztán egyenlő elbánásra meztelenítő felfogása) nem elégíti ki. Szilárd fogódzókat keres, s ezt a jog egész építményét illetően a természetjogban, egy-egy működő jogi berendezkedés talaján pedig a tudatos, érték-vezérelt jogi politika kialakításának és mindenkori formálásának szükségességében találja meg.

Akik siettetett halála után triumfáltak, bírálták már eklektikusként s kurzuslovagként egyaránt. Eklektikusként, mert az élet aranyfáját, pontosabban értelmes, mert emberies alakíthatóságába vetett hitét többre becsülte a csiszolt élek, a kockaszerűség, a pusztán teoretikus következés száraz ágainál. És kurzuslovagként, mert élnie és alkotnia ott és akkor adatott, s mert megbecsülés övezte törekvését. Túlléphettek hát rajta, azonban korántsem adtak jobb, elméletileg kerekébb magyarázatot helyette; legfeljebb a Vörös Hadsereg megszállása nyomán csapatba szedelődzködő kollaboránsok materiális ideológiai lapályt varázsoltak a csakis spiritualitásában élni érdemes élet sokszínűsége helyébe. A szocializmus romjain úgyszólván máig változatlanul az ún. szocialista normativizmus maradványai virulnak. Habár a múlt közvetlenül nem ismétlődik, az eszmétörténet mégis arról tanúskodik, hogy korról korra újra le kell játszani tétjükben bizonyos alapvető választásokat feltételező módszertani vitákat. Rejtett kerülőkkel, akár posztmodernitásunk jelszavaiba burkoltan, ám feltehetően még ezután is vívódunk majd olyan vitákkal, amelyek Somló és Moór alapvető dilemmái körében változatlanul a jognak a hatalmi önkénnytől, valamint az absztrakcióktól uralt tiszta logizálás véletlenszerűségeitől megóvása lehetőségeit kutatják.

Hamarosan a Pázmány Péter Tudományegyetem ünnepelt professzora lesz: nemzedékek nevelője, s könyveivel, cikkeivel a magyarországi társadalomtudományi gondolkodás egyik leginkább felelősségteljes alakítója. Roppant igényes oktató, köznyelven és szépen fogalmazó akadémikus szerző, aki témáin keresztül is folyvást hídépítésen munkálkodik a jog és a humán gondolkodás egyéb területei között. Erőteltjes távolságtartással, igényes

kritikával tárgyalja mind a vörös, mind a barna ordas szomszédság jogszemléletének, jogi berendezkedésének alakulását. Bírálatot ír az egykori pécsi püspöki joglyceumból indult, szlovákiai nacionalistává lett, majd a bábálla belügyminisztereként kivégzett Tuka Bélának a háborús Berlinben kiadott jogbölcseleti összegzéséről, miközben levelezik Hitler egyik első intellektuális áldozatával, a heidelbergi egyetem rektori székéből eltávolított jogbölcselet helyett magányában a régmúlt búvárkodásába menekülő evangélikus Gustav Radbruchhál. Miután feltétlenül ember-központú és érték-vezérelt, megélheti a már akkoriban ritkuló erényt, hogy tudományos érdeklődését változatlanul a valódi megértésre törekvés hassa át.

Tragikus emlékként őrzi a Magyar Tanácsköztársaság elméleti-jogi vívódásának dokumentumait. Ehhez járul, hogy az illegális kommunisták is rendszeresen otthagyják Váci utcai honának levélszekrényében röplapjaikat. A kormányzó feltétlen bizalmát élvező tekintélyéből és felsőházi tagságából futja arra is, hogy származási okból fenyegető helyzetbe került fiatal, általa egyébként személyesen alig ismert kolléga érdekében járjon közbe (aki kevésbé nemes indítékból alig fél évtized múltán a hazai sztálinizmus szakmai satrapájaként áll majd bosszút mindenben, ami egyáltalán emlékeztethet az egykor őt is felemelő polgári múltra). Moór a szellem mozdíthatatlan elkötelezettje marad a második világháború vérzivatarán át is mindvégig. Szimbolikus jelentőségű ezért, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetemnek ő lesz a háború utáni első rektora, sőt, átmenetileg az Akadémiának is elnöke. Őt szemelik ki elsőként moszkvai nagykövetnek, amit azonban elhárít, mert a megharcolandó harcot itthon megvívandónak gondolja.

Megújuló erővel publikál fasizmus és nemzetiszocializmus bírálatáról, kereszténység és szocializmusról, demokráciáról - míg hiheti, hogy a szónak, értelemnek ereje van. A Magyar Függetlenségi Pártban, életében először, közvetlenül politikai szerepet vállal. A háború utáni idők sorsválasztó súlyát jelzi, hogy az eddigi nagy ívű nagypolgár a fenyegető kommunista nyomulásban immár kisebb feladatokról sem idegenkedik. Ahogy pedig a békeszerződés közeledtével hazánk szovjet katonai megszállása is jogi vége felé tart, a kommunista hatalomátvétel stratégiájának napi aktualitássá válása őt is végső kiállásra kényszeríti. Saját emelkedettségéhez hív méltósággal felel

meg ennek két hatalmas beszédében a parlament nyilvánossága előtt. A beszéde közben is gyalázkodó kommunisták pontosan értik, hogy mit mond, milyen jelentőséggel. A válaszuk is pontosan ehhez mért. Nyilvános rendes egyetemi tanár, tanszékvezető, még nem töltötte be ötvenkilencedik életévét.

Mégis, a szegedi néprajzosból útitárssá züllött kultuszminiszter regnálása jegyében másnap már gyakorlatilag be sem teheti lábát egyetemére. Megszállók-e? kollaboránsok? vagy felbérelt bűnözők? - történetesen kirabolják, felforgatják lakását. Sajtóhecc, személyét kísérő politikai tüntetések, fenyegetések, „hazaáruló fasiszta főideológus”-ként megbélyegző parlamenti interpellációk takarják a meztelen tényt, hogy a kommunisták pontosan azok, amiknek leírta őket, és pontosan úgy járnak el, mint ahogy a magyar jövődöt ettől féltette. Természetszerűleg - úgymond - „kérelmére”, hatvanadik életévének derekán nyugdíjazzák. Kari és egyetemi tanácsai döntés száraz szavakkal veszi mindezt tudtul. Nevét az akadémiai tagságból is törlik.

Megszokhattuk, hogy komolyan vegyük életünket. Ó bizonyosan ezt tette. Nem tudjuk, hogy megváltásként érzekelte-e, de lassan előtűnő torokpanaszait orvosai gégerákként diagnosztizálják, s ez hamarosan végez vele.

Utódai tombolnak a szabaddá vált terepen. Az ország egyetlen egyetemén sem maradt immár régi szocializációjú szakember, aki a szovjetektől frissiben átvett marxista-leninista-sztálinista állam- és jogelmélet primitív neofitizmusának gátlástalanságát zavarhatta volna. Néhány éven belül pedig kari tanácsai ülésen Moór Gyula reakciónak mondott jogfilozófiáját - úgymond - teoretikusan meghaladják, hogy jogásznemzedékeket éltető gondolatai is legfeljebb bűvópatakokként csordogálhassanak tovább.

Roppant értékű könyvtárát barátja, professzortársa, a piarista rendfőnök Sík Sándor őrizte, amíg élt. A hányattatásból kikerülve, a rokonság jóvoltából azóta az ország tudásfoglalátát gazdagítja.

Ma már könyvek szólnak róla, ő pedig könyveinek, cikkeinek újradiadásában üzen a mai nemzedéknek. Amint maga is tisztában volt vele, teoretikus problematikáink avulhatnak, töprengő emberi megoldáskereséseink éthosza, ember-központúsága és érték elkötelezettsége azonban megmarad. Humán

törődéseinkben a meghurcolt tanár, gondolkodó és társadalomfilozófus ezért lesz, mi volt, mai gondjainkban egyaránt.

Dr. Varga Csaba

tanszékvezető egyetemi tanár

Életrajz

Moór Gyula (*1888. augusztus 11. Brassó, +1950. február 3. Bp.) jogász, jogfilozófus, egyetemi tanár. Kolozsvári tanulmányok után harctéri szolgálatából főhadnagyként szerel le. Eperjesi és kolozsvári tanárkodást követően 1920-tól Szegeden, 1928-tól Budapesten egyetemi tanár. Több alkalommal dékán. Egyeteme képviselőjében 1937-től a főrend ház póttagja. 1945-1946: a budapesti tudományegyetem rektora. 1947-1948: Pfeiffer-párti országgyűlési képviselő. Polgári demokrata felfogása szembeállította a német fasiszta törekvésekkel és a marxista elmélettel. Országgyűlési felszólalása miatt kommunista részről támadások érik. Ortutay Gyula vallás-és közoktatási miniszter hatvanadik életéve betöltése előtt nyugdíjazza.

